

A magyar föld népének *hallgatagsága, kevésbeszédősége* sok helyett megfigyelt tény s mégse lehet általánosítani. Mert bár a földműveléssel velejár, hogy már csak a munka tempója sem engedi meg a fecsegést s aztán magányos foglalkozás: elszokik az ember a szótól, de azért vannak vidékek, ahol nagyon is beszédes a föld népe — az asszonyokról „nem is szólván“. A magyar — különösen alföldi — paraszt szűkszavúsága a bölcsesség hallgatása. „Ne szólj szám, nem fáj fejem“, — mondogathatta magában, amikor kétháromfelől várhatta egyszerre a vihart: a megbízhatóan idegent. Megmérte minden szavát, mint az aranyat, de arany beszéd is volt az aztán: súlyos, szépen formált.

Igen, mert a magyar hallgatóság nem a más országok parasztjainál nem egyszer tapasztalható tompaság, szellemi renyheség eredménye, éppen nem az! A magyar ember született szónok, szereti és becéli a szép (s néha a cifra) szót. Falun meg lehet figyelni, hogyan élvezi, forgatja a szájában, fűzi formás fűzerbe a jóhangzású magyar szavakat némely ember. (Van olyan is, aki — csakhogy minél jobban kiélvezze ezt az élvezetet — magacsinálta idegen szavakkal cikornyázza beszédét, mint ahogy a vásári mézeskalácsos folytatja körül cukor-cirádákkal a huszár, a pólyásbaba vagy az égő szív képét.) S a magyar irodalom minden fokán megvan a szép szónak, ritmusos mondatnak ez az élvezése, de megvan a szónoki hajlandóság is, — talán ott is, ahol nem kellene okvetlenül.

Mert hát a bölcsen hallgatás és az ékes beszéd erőneinek a visszáját is sokszor szemére vetik a magyarnak. Azt, hogy a politikában egy-pár szóval el lehet szédíteni. Hát ezt ugyan az utóbbi évek választásai sem igen igazolták, de talán nem is lehetne semmiképen sem igazolni. Hogy mit tart a magyar föld népe a választásokról, azt még legbizalmasabb embereinek sem igen mondja meg, mert titkot tartani, hál' Istennek, tud! De akármennyire szereti a szépet gesztusban, szóban, mindenben, azért „van magához való esze“. Milyen okosan is mondja: „magához való esze“. Szerénység van ebben a mondatban és célirányosság. Nem „sok esze“, hanem éppen annyi és éppen az a fajta, ami neki kell. S az ilyen nem szédül meg egykönnyen se a saját jó borától, se a más beszédétől. Csak éppen annyira, amennyire még jól esik s meg nem árt. A magyar ember sokkal régebben maga intézi már a sorsát, mint hinnők.¹

Hungarus Viator

ROBINZON PARADICSOMA

— *Ahol Selkirk Andrásból — Robinzon lesz.* —

1572-ben történt, hogy Juan Fernandez felfedezte azt a szigetet, amely 132 év múlva Robinzonnak lett a Paradicsoma. Juan Fernandez békés kereskedő volt. Dél-Amerika nyugati partja hosszában hordozta az árukat hajóján, Chile és Peru közt. Egyszer egy szörnyű zivatar támadt. Hajója menten összetörik a sziklás parton, ha beljebb nem megy a nyílt vízre.

A zivatar elmúlt és messze-messze az amerikai parttól egy pompás sziget körvonalai bontakoztak ki a tengerből Juan Fernandez szeme előtt. Partra száll, megismeri a szigetet, elnevezi a maga nevével. Itt is lakik egy ideig, de végre megúnva egyedülvaló királyságát, visszatér Amerikába.

¹ Folytatjuk.

Érdekesebb lakója kerül a szigetnek 1704-ben. Az új hódítót Selkirk Andrásnak hívják családi nevén, amit „szelkörk“-nek ejtenek ki. De csak Robinzon néven ismeri mindenki a világ leghíresebb regényéből, a Defoe Dániel könyvében megírt *Robinson Crusoe kalandjaiból*.

Horváth Jenő eredeti rajza

Selkirk András skót származású. Hetedik fia egy cipésznek. 1676-ban született Largo-ban, Skóciában. A makrancos fiú kevés örömet szerez a családjának. El is megy otthonról és bizonyára sok kalandba sodorják a fiatalkori forrongás évei.

Van egy olyan hír róla, hogy a Csendes-Óceán kalózái közé keveredett. Majd egy hajón összetűz a kapitánnyal, s az teszi ki a szigetre. Más hír

szerint Stradling kapitány hajójára szegődik matróznak. A hajón nem akarja szívelni a tengerészelet fegyelmét. Mikor Juan Fernandez szigeténél kikötnek, ő maga kéri a kapitányt: milyen jó volna, ha ő a szigeten maradhatna és kedvére élne! A szigeten szeptemberben kezdődik a tavasz. Minden a legszebb virágjában áll, mikor Selkirk először meglátja. Míg bent jár az óceáni Paradicsomban, a hajó elindul s Robinzon magára marad.

1704 szeptemberében Selkirk András 28 éves. Mikor visszatér bolyongásaiból a partra, ott találja, amit a kapitány otthagytott számára. Egy vadászpuska egy csomó golyóval, kés meg egy pár szerszám, néhány könyv s közte a Biblia. Mikor a sziget magánya rászakad, először szomorúság rohanja meg a szívét. Aztán hajlékot talál, belelapoz a Bibliába és rávilágosodik az, hogy az Isten nem hagyja el híveit.

Ettől fogva mindennap olvassa a Szentírást és nemcsak istenfélő, de Istenben bízó ember is válik belőle. Nem garázda már, hanem igenis jámbor, nem tüzeskedő, hanem mélyérzésű.

Milyen találékony, milyen szorgalmas, arra példa az itteni élete. Egyrészt örül, hogy megszabadult a hajóról s a kétségbeesés helyett ráviszi a szükség, hogy mincént megszerezzen, amire szüksége van. Két szikladot rendez be lakóháznak és konyhának. Míg tart a puskaporában, vadászik. Mikor lőszer nélkül marad, futtában fogja el a kecskét. Valami káposztaféle zöldségtől jó ételt főzöget. Halászik is a tengerből. Hal van a tengerben akármennyi. Olykor-olykor egy-egy fóka is kikapaszkodik a partra.

Később ruhái is lefoszlanak róla. De mirevaló az élelmesség? Új divatot alkot, kecskebőrből szab magának ruhát. Egy ócska vasszög a túje, fonál is kerül — régi harisnyából. Mikorra újból arra vetődik egy hajó, akkorra már egészen módos ember Selkirk a szigeti Paradicsom bőségéből és a maga serénységéből! Nem tölt ott 25 esztendő, mint a Defoe regényében olvassuk. Valóban eltelt felette 4 év és 4 hónap.

1704 szeptember végén hagyták a szigeten és 1709 január 31-én köt ki Woode Rogers kapitány, a „Hercég“ (Duke) nevű hajóval. Csónakot eresztenek le, vizet keresnek a parton. Ekkor toppan a tengerészek elé Selkirk András — eredeti kecskebőr sportdresszben. Szívesen látja a hajósokat és könnyezve hallja, hogy készek őt magukkal vinni. Woode kapitány két hetet tölt a szigeten. Pihen s a természet szépségeit élvezi. Selkirk Andrást megfogadja hajóslegénynek és 1709 február 13-án felszedik a horgonyt. Selkirket a hajón mindenki megszereti. Jámbor fiatalember és nagyon érdekesen tud beszélni. Sokáig nem tudja megszokni a csizma viselését. Sózott húst nem bír enni. Bor vagy más szeszes ital nem megy le a torkán.

Mi lett a sorsa Robinzon Paradicsomának? — arról különféle értesüléseink vannak. Robinzonnak szokása volt az, hogy néha, ha elfogott egy kecskét, behasította a fülét, ismeretőjelnek. Vagy 30 év múlva egy Anson nevű angol kapitány került a szigetre. Nagy volt a legénység öröme, hogy jó ivóvizet találtak. Ez még Robinzon emléke volt.

1750 körül a spanyolok egy kis várat építettek a szigeten. 1837-ben szörnyű földrengés volt. A sziget mindenestül eltűnt. Mások szerint 1906-ban süllyedt el a Chile-partmenti földrengéskor a Robinzonok regényes sziklafészke.

De nem tűnt el. 1916-ban dr. Skottsberg tanár tudományos kiküldetésben hat hónapig tartózkodott Juan Fernandez szigetén. A nagyobbik Ma-

satierra. Ez 360 tengeri mérföldre van Valparaisótól. Itt élt egy Selkirk nevű matróz 1704—1709-ig. Masatierra a Robnizon szigete. Tűzhányó hegy körül támadt a sziget. Éghajlata enyhe. Nyugati része száraz, fa nincs rajta. A keleti részeket 1000 méter magas hegyek borítják. Ezeken egész éven át zöldelnek a pálmák. Itt volt Robnizon paradicsoma. Ma 200 ember lakik rajta.

Chile kormánya kiadta a sziget pontos meghatározását és történetét. E szerint Juan Fernandez szigete 600 kilométerrel nyugatra fekszik Valparaisótól. Húsz kilométer hosszú, hét kilométer széles. Vadkecske sok van rajta, vadon termő fa is. A tengerben hal, fóka ma is van bőven. Megtalálhatja, aki arra jár, Robnizon sziklabarlangját. Megvannak benne az asztalok, polcok is. Az egyik magaslaton ott az árbóc maradványa. Innen adott jelt a hajónak az egykori Robnizon.

Vannak írásos emlékek arról, hogy Selkirk András csakugyan élt. Maga Woode kapitány bőven emlékezett Selkirkről, akit ő vett fel a hajójára. Munkájának a címe: *Utazás a világ körül 1708—1711-ig*. A kapitány könyve 1712-ben jelent meg, Defoe világhíres regényének az első kiadása 1719-ben. Defoe magától a hazatért Selkirktől is hallhatta a Robnizon-regény közléseit.

A legújabb hír pedig: Holland-India levéltárosa, E. C. Goode-Molsbergen felfedezte a Batávia-kastély naplóját, az 1710. évből. Ennek 352. lapján olvasható Woode Rogers kapitány „Herceg” nevű hajójának a sorsa. 1708 aug. 1-én hajóztak ki Bristolból. Brazíliaba jutottak, Rio Grande del Sul-ba. Dec. 3-án útrakelve körülvitorlázták a Tűzföldet. A dühös viharban sokan meghaltak. Még nagyobb veszteség is fenyegetett volna — így szól a feljegyzés, — ha idejében el nem érjük Juan Fernandez szigetét, ahol 1709 január hó 31-én kötöttünk ki és új erőt gyűjtöttünk. Febr. 13-ig maradtunk itt. A szigeten találtuk a skót A. Salalerighet (Selkirket), akit Dampiera kapitány hagyott a szigeten. Négy évet és négy hónapot töltött emberünk a szigeten. Embert ezalatt nem látott, csak vadkecskék és macskája vették körül...

Látjuk tehát e naplóból is, hogy Selkirk élt. Élt és halhatatlanná tette Defoet, aki róla írta a világ egyik legolvasottabb könyvét. És örökre emlékezetessé tette a Juan Fernandez Masatierra szigetét, Robnizon Paradicsomát, ahol a Bibliát, Istenét és jobb életét megtalálta!

Hegyaljai Kiss Géza

A MŰVELŐDÉS HULLÁMVONALA

Civilizáció és kultúra! E jól ismert latin szavak mindégynike haladást jelent a jobb, az igazabb, a szebb, a tökéletesebb felé. Mind a két kifejezés jelszó gyanánt röpköd most a levegőben. A nemzetnek és a társadalomnak hivatott orvosai és élcsdi kuruzslói, a XIX. század első felét leszámítva, soha nem sürgették a haladást, annak szükségességét akkora hévvel, mint éppen most, mikor a világnak talán legszebb, de egyúttal legszerencsétlenebb országát ellenségei embertelenül, bestialis szadizmussal, beteges gyűlölettel szétmarcangolták s tervszerű aknamunkával mérgezik és fojtogatják azt a kevés életet, ami még maradt benne. — És nagyon jól van az, hogy oly sokan szolgálják reklámmal is, tetteikkel is a haladást. Világkatasztrófák, nemzeti szerencsétlenségek után az emberiség s az egyes népek is